

مقاله پژوهشی

طراحی و تبیین مدل سیاست‌گذاری دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم

امید زرین پور^۱، بهرام علیشیری^۲،* فرزانه بیک‌زاده عباسی^۳

چکیده

هدف: با توجه به نگرانی‌های اجتماعی موجود در سال‌های اخیر به دلیل بحران‌های اقتصادی، اجتماعی، مالی و زیست‌محیطی ناشی از تحریم‌ها، خط‌مشی دولت‌ها برای افزایش تاب‌آوری به سمت اقتصاد مقاومتی سوق پیدا کرده است. هدف این پژوهش طراحی و تبیین مدل سیاست‌گذاری دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم است.

طراحی / روش‌شناسی / رویکرد: تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی توسعه‌ای بوده و از تکنیک تحلیل تم حاصل از مصاحبه با مدیران عالی وزارت علوم و اساتید دانشگاه استفاده گردیده و در انتها با استفاده از مدلسازی ساختاری-تفسیری و تشکیل ماتریس خودتعاملی مدل نهایی استخراج گردیده است. در این پژوهش با استفاده از روش گلوله برفی با ۱۵ نفر مصاحبه صورت پذیرفته است.

یافته‌های پژوهش: پس از گردآوری داده‌ها، تحلیل داده‌های پژوهش آغاز گردید این بخش شامل دو مرحله بازبینی و تصفیه تم‌ها بود. در بخش اول کدها مورد بازبینی قرار خواهد گرفت و در مرحله دوم اعتبار آنها در نظر گرفته خواهد شد، در نهایت ۱۲ تم اصلی و ۲۴ تم فرعی از آن استخراج گردید که با استفاده از مدلسازی ساختاری-تفسیری و تشکیل ماتریس خودتعاملی مدل طراحی گردیده و در پایان مدل نهایی تحقیق بر اساس تم‌های به‌دست آمده ارائه شد.

محدودیت‌ها و پیامدها: این پژوهش در وزارت علوم تحقیقات و فناوری برای طراحی و ارائه مدل بومی موجود برای شناسایی متغیرها و نحوه تاثیرگذاری آنان صورت پذیرفته است. پژوهش‌های آتی باید از دیگر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی صورت گیرد.

پیامدهای عملی: مدل حاصل از پژوهش در حوزه وزارت علوم برای اولین بار ارائه گردیده است و می‌تواند نقش مهمی در تصمیم‌سازی مدیران عالی داشته باشد.

ابتکار یا ارزش مقاله: پژوهش حاضر تنها تحقیق در این زمینه بوده که طراحی مدل پرداخته شیوه نوینی از اطلاعاتی را برای تحلیل اصلاح سیاست‌ها به شکل منسجم در اختیار مدیران عالی قرار داده است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

مشخصات نویسندگان

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی-خط مشی گذاری، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران.

omid.zarinpour1970@gmail.com

۲. استادیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (*نویسنده مسئول).

b_alishiri@azad.ac.ir

۳. استادیار، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

f_beykzadeh@azad.ac.ir

کلمات کلیدی: اقتصاد مقاومتی، دولت الکترونیک، خط‌مشی‌گذاری، نظام اداری، تاب‌آوری.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۱/۰۸ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۶/۱۲ تاریخ چاپ مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱

منتشر شده توسط دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

Research Paper

Designing And Explaining the E-Government Policy Model with the Approach of Resistance Economy in Ministry of Science, Research and Technology

Omid Zarin Pour¹, Bahram Alishiri^{2*}, Farzaneh Beikzadeh Abbasi³

Authors

1. PhD Student in Public Administration - Policy Making, Department of Public Administration, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

omid.zarinpour1970@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Public Administration, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (*Corresponding Author).

b_alishiri@azad.ac.ir

3. Assistant Professor, Business Management, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

f_beykzadeh@azad.ac.ir

Abstract

Purpose: Considering the social concerns in recent years, the policy of governments to increase resilience has moved towards a resistance economy due to the economic, social, financial and environmental crises caused by sanctions. This study seeks to design and explain the e-government policy model based on the resistance economy approach in the Ministry of Science, research and technology.

Design/ methodology/approach: The present research is developmental and applied in terms of purpose, and the theme analysis technique obtained from interviews with senior managers of the Ministry of Science and university professors were asked, and the final model was extracted by using structural equation modeling and establishing a self-interaction matrix. Finally, 15 people were interviewed using the snowball random sampling method.

Research Findings: After data collection, the related themes were reviewed and revised. First, the codes were reviewed, and their validity was evaluated. Finally, 12 main themes and 24 sub-themes were extracted, which were designed using structural equations and forming the self-interaction matrix of the model. At the end, the final model was presented based on the obtained themes.

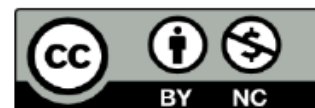
Limitations & Consequences: This study was conducted in the Ministry of Science, Research and Technology to design and present the existing local model to identify the variables and their influences. Future research should be done by other ministries and governmental organizations.

Practical Consequences: The model obtained from the study for the Ministry of Science was presented for the first time and can play an important role in the decision-making process of top managers.

Innovation or value of the Article: The present research is the only study in this area by which the design of the model has provided a new way of information for the analysis of policy reform in a coherent way to senior managers.

Paper Type: Research Paper

Keywords: Resistance economy, Eelectronic government, Policy making, Administrative system, Resilience.

با توجه به ابلاغ سیاست‌های کلی نظام اداری از سوی مقام معظم رهبری، مخاطبان این سیاست‌ها و به‌ویژه دولت موظف هستند که برای عملیاتی شدن آن‌ها، برنامه‌ریزی‌های عملیاتی لازم را انجام داده و از ابزارهای مناسب برای دستیابی به اهداف این سیاست‌ها بهره‌گیرند. توسعه نظام الکترونیکی اداری و فراهم کردن الزامات برای ارائه مطلوب خدمات عمومی یکی از بندهای اصلی ابلاغیه مذکور است. این پارادایم در اثر به‌کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در حوزه ارائه خدمات دولتی به وجود آمد و به‌طور فزاینده‌ای مورد توجه محققان قرار گرفته است. هم‌اکنون عرصه‌های جدیدی در دولت الکترونیک در حال ایجاد شدن است که اغلب آن‌ها به نحوه ارتباط دولت و مردم می‌پردازند. تغییراتی که فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در جامعه و در فرایند و ارائه خدمات به شهروندان ایجاد کرده، تجدیدنظر در شیوه ارتباط بین دولت‌ها و ملت‌ها را الزامی ساخته است. کاربردهای این فناوری‌ها هم‌اکنون به‌طور فزاینده‌ای در دولت‌های سراسر دنیا مشاهده می‌شود.

شیوه‌های ارتباطی سنتی با سرعت به سمت استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات پیش می‌روند (Ahmadi & Pashapour, 2017). دولت الکترونیک فرصتی عالی برای کشورهای در حال توسعه مانند ایران برای بهبود عملکرد دولت و یک برنامه راهبردی رو به رشد برای کاهش شکاف موجود با کشورهای توسعه‌یافته است (Ahmadi & Hasani, 2012). دولت الکترونیک سبب کارایی بخش دولتی، پاسخگویی در عملکردهای دولت و کاهش هزینه‌های مدیریت عمومی می‌شود (Madzova et al, 2013).

بر اساس اعلام سازمان ملل متحد، رتبه ایران در حوزه دولت الکترونیک از ۱۰۶ در سال ۲۰۱۶ به ۸۶ در سال ۲۰۱۸ میلادی ارتقاء یافته است. گفتنی است شاخص‌های سازمان ملل در زمینه دولت الکترونیک، زیرساخت‌ها، منابع نیروی انسانی و سایت‌های اینترنتی است که بعدها خدمات الکترونیکی، جایگزین آن شد. با بررسی این سه شاخص، وضعیت هر کشور مشخص شده و رتبه‌بندی می‌شود. البته سازمان ملل در سال‌های قبل، به کشورهای در حال توسعه، توصیه‌های زیادی در اجرای دولت الکترونیک نموده است. بهترین رتبه ایران در دنیا و در همه‌سال‌های گذشته ۹۸ بود و در سال ۲۰۱۸، مجدداً رتبه ایران به زیر ۱۰۰ رسیده است. در واقع، در سال‌هایی که رتبه ایران، بهبود یافته، علت آن وضعیت منابع شاخص نیروی انسانی و زیرساخت‌ها بوده است. در این سال‌ها شاخص خدمات الکترونیکی در کشور نسبت به دیگر کشورها در جایگاه نازل‌تری قرار داشته، که نشان‌دهنده عدم توجه به قابلیت‌های کارکرد دولت الکترونیک می‌باشد. به‌عبارت دیگر عدم استقبال از به‌کارگیری دولت الکترونیک به معنای عدم استفاده از اینترنت در تمامی امور می‌باشد در صورتی که کشورهای پیشرفته با استفاده مناسب از دولت الکترونیک و اینترنت توانسته‌اند زمینه رشد اقتصادی را فراهم نمایند. اساساً شاخص خدمات بر خط ایران، از کشورهای دیگر پایین‌تر بود. یعنی در ایران، کاربردهای دولت الکترونیک کمتر بوده است. به تعبیری ممکن است اینترنت در یک کشور وجود داشته باشد، اما استفاده از آن، اهمیت زیادی دارد. استفاده از اینترنت به این دلیل اهمیت دارد که می‌توان با دولت الکترونیک به مردم خدمات داد چراکه اینترنت و دولت الکترونیک، در همه دنیا رشد کرده و در ایران هم رشد کرده است. از طرفی شاخص سازمان ملل نیز هر دو سال، یک‌بار اعلام‌شده و کشورها را رتبه‌بندی می‌کند.

در نگاه مقام معظم رهبری، مسائل اقتصادی نیز حائز اهمیت می‌باشد، ایشان ضمن اشاره به محوری بودن مسئله اقتصاد، این‌چنین بیان می‌کنند: «اینکه بنده می‌گویم (اقتصاد مقاومتی) و تکرار می‌کنم، به این خاطر این می‌باشد که از حدود ده، دوازده سال پیش دارم این حرف را با صدای بلند می‌گویم که اگر اقتصاد کشور را از درون مقاوم سازیم، عمده‌ی مشکلات از بین می‌روند». در همین راستا باید خاطر نشان نمود که اقتصاد مقاومتی یک بحث نظری محض مخصوص دانشگاه و حوزه نمی‌باشد، بلکه بیشتر اقتصاد کاربردی بوده و واقعیتی است که شاخص‌های آن ریشه در عمل دارد. اقتصاد مقاومتی که شکلی از اقتصاد اسلامی می‌باشد، در شهریورماه سال ۱۳۸۹ برای اولین بار توسط مقام معظم رهبری در راستای اصلاح نظام اقتصادی کشور مطرح و در ۲۹ بهمن‌ماه سال ۱۳۹۲ در ۲۴ بند در قالب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به دولت ابلاغ شد. اقتصاد مقاومتی، همچنان که از نام آن برمی‌آید، اقتصادی می‌باشد که در پی آسیب‌زدایی و ترمیم ساختارهای اقتصادی کنونی از طریق ایجاد نهادهای اقتصادی با رویکرد انقلابی و جهادی می‌باشد (Rezaei Davani & Rezaei, 2014)

توسعه دولت الکترونیک از اجزاء جدا نشدنی اقتصاد مقاومتی بوده که برای ایجاد بستری مناسب برای اصلاح رویه‌ها بهترین زمینه را برای رشد فراهم می‌نماید. نقطه آغاز اقتصاد مقاومتی، سیاست‌گذاری به منظور اصلاح الگوی فعالیت‌ها در سایه دولت الکترونیک می‌باشد. بخش مهمی از مشکلاتی که در این حوزه وجود دارد، در عرصه دانش فنی نبوده، بلکه با حوزه‌هایی نظیر امور بانکی، بازاریابی، وضعیت کلان اقتصادی، چگونگی استفاده از فناوری ارتباطات و اطلاعات یا تناسب تولید با نیازهای جامعه در شرایط اجتماعی فعلی کشور مرتبط است.

بنابراین با توجه به مسائل مطرح‌شده، طراحی مدلی بومی جهت تحقق دولت الکترونیک در سایه اقتصاد مقاومتی و با توجه به شرایط سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشور ضروری بوده و نیاز به انجام پژوهش‌های کاربردی با توجه به ویژگی‌های خاص کشور در این زمینه احساس می‌گردد تا بتوان از این رهگذر با سیاست‌گذاری درست، مدل استقرار دولت الکترونیک در کشور نهادینه گردیده و به این سوال اساسی پاسخ دهد که مدل مناسب دولت الکترونیک در راستای اقتصاد مقاومتی چیست و دارای چه ابعاد و مولفه‌هایی است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

دولت الکترونیک

دولت الکترونیک به‌عنوان یک مفهوم، باید بیش از استفاده صرف از فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط بخش دولتی باشد. باید تمرکز بر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، برای تغییرات مثبت در دولت مدنظر باشد تا از این طریق آن را مؤثرتر، در دسترس‌تر و پاسخگوتر جلوه دهد (osah et al, 2020).

دولت الکترونیک، کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات و اینترنت برای افزایش دسترسی و تحویل تمامی جنبه‌های خدمات و عملیات دولتی به نفع شهروندان، شرکت‌ها، کارکنان و سایر سهامداران است (Khan & Krishnan, 2019).

اجرای دولت الکترونیک به دولت‌ها در ارائه خدمات و تغییر روابط با شهروندان، مشاغل و سایر وظایف دولت کمک کرده (Twizeyimana & Andersson, 2019) و در حال تبدیل شدن به یک کانال مهم برای ارتباطات، تعامل و همکاری شهروندان با دولت‌ها محسوب می‌شود (T-Sawalha et al, 2019).

دولت‌های مختلف هر یک تعاریف متفاوتی از واژه دولت الکترونیک ارائه داده‌اند. اما همه، آن را به عنوان یک راهبرد کلیدی به منظور دستیابی به موفقیت در قرن بیست و یکم دانسته‌اند؛ و نیز آن را به عنوان هسته مرکزی برای بازسازی دولت‌ها قلمداد کرده‌اند. در کشور ما نیز در دومین برنامه از سند چشم‌انداز بیست ساله کشور (مواد ۴۹، ۵۰، ۵۱ و ۶۲)، همچنین در سیاست‌های کلی نظام اداری ابلاغ شده توسط مقام معظم رهبری (از جمله بندهای ۲ الی ۱۹)، در فصل چهارم برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران و نیز آئین‌نامه دور کاری (که به مسائل نظام اداری و مدیریت کشور می‌پردازند) اهمیت استقرار دولت الکترونیکی و ملزومات مرتبط با آن در دستور کار قرار داده شده است.

زیرساخت‌های دولت الکترونیکی مجموعه‌ای از سیستم‌های خودکار و مخابراتی است که از فرایندهای تعامل اطلاعاتی همه نهادهای دولت الکترونیکی پشتیبانی می‌کند (Kamolov & Konstantinova, 2017)

دولت الکترونیکی به عنوان یک مفهوم باید چیزی بیش از استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط بخش عمومی را منعکس کند؛ همچنین باید تمرکز بر استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات را هدف قرار دهد تا دولت را به صورت مثبت تغییر دهد، در نتیجه آن را موثرتر، قابل دسترسی و پاسخگو کند. بدون استراتژی‌هایی برای هدایت ادغام فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش دولتی، بسیار محتمل است که فرایندهای اجرایی غیربرنامه‌ریزی شده باشد. استراتژی دولت الکترونیک به عنوان طرحی برای تحقق سیستم‌های دولت الکترونیکی و زیرساخت‌های حمایتی آنها ضروری است، که توانایی دولت در دستیابی به اهداف خود را به حداکثر می‌رساند. اگرچه استخراج یک استراتژی ضروری است؛ آنچه به همان اندازه مهم است، نیاز به درک فرایندی است که منجر به استراتژی موردنظر می‌شود. درک فرآیند کمک می‌کند تا روابط شکل گرفته بین چندین ذی‌نفع که نیاز به پذیرش استراتژی دارند، محاسبه شود (Osah & Pade-Khene, 2020).

مونگای^۱ (۲۰۱۷) ارکان اجرای استراتژی دولت الکترونیک را در جدول ۱، ارائه کرده است.

جدول ۱. ارکان اجرای استراتژی دولت الکترونیک

شرح	رکن
تدوین اصول راهنما ایجاد معماری سازمانی متعهد تدوین استانداردهای دولت الکترونیکی	زیرساخت فناوری اطلاعات و ارتباطات (معماری خدمت‌گرا) ^۲
فرآیند شبکه به برنامه رابط پایگاه داده مستقل برای کاربران ارتباطات به هم پیوسته	برنامه‌های کاربردی در سطح الکترونیکی ^۳
هماهنگی بین سازمانی موثر	

^۱ . Mungai

^۲ . ICT infrastructure (Service Oriented Architecture)

^۳ . Electronic-level applications

مقامات مسئول دولت الکترونیکی دسترسی منظم به دولت الکترونیکی مسئولین به رهبران سیاسی	چارچوب نهادی دولت الکترونیکی ^۴
رویکردهای استفاده قوانین حاکم بر فرآیند قابلیت اجرای چارچوب	چارچوب قانونی دولت الکترونیکی ^۵

این هشدار وجود دارد که بودجه و تلاش به هدر می‌رود مگر اینکه اقدامات دولت الکترونیکی توسط یک برنامه مدیریت اطلاعات و سوابق پشتیبانی شود. با در نظر گرفتن این مفهوم، می‌توان گفت که دولت الکترونیکی اگر توسط یک سیستم مدیریت سوابق الکترونیکی قوی هدایت شود، می‌تواند موفق باشد (Meiyanti, Utomo, 2018).

چندین نویسنده، از جمله ری^۶ (۲۰۱۲)، کالسی و کران^۷ (۲۰۱۳) و شوور^۸ (۲۰۰۵)، مزایای دولت الکترونیکی را به چالش کشیده‌اند. آنها تکرار کردند که اجرای ناکارآمد پروژه‌های دولت الکترونیکی منجر به نرخ تصویب نامناسب و بازده ضعیف سرمایه‌گذاری برای مودیان می‌شود. شوور (۲۰۰۵)، معتقد بود عدم دسترسی مقرون به صرفه به زیرساخت‌ها، کمبود قوانین شفاف، عدم وجود دولت قدرتمند و یک نهاد مناسب بازار می‌تواند باعث شکست پروژه‌های دولت الکترونیکی شود.

حکمرانی الکترونیک، را می‌توان فرایندی دانست که نیازمند برنامه‌ریزی توسعه پایدار منابع و اراده سیاسی می‌باشد (Nasr Esfahani et al, 2014) حکمرانی الکترونیک کاربردی فناوری اطلاعات و ارتباطات در سیستم حکمرانی در راستای دستیابی به حکومت اخلاقی، مسئول، پاسخگو، شفاف و ساده می‌باشد (Ranganath and et al, 2011).

بر اساس تعریف سازمان ملل متحد و انجمن مدیریت دولتی آمریکا، حکومت الکترونیکی بر کاربردی اینترنت و شبکه‌های ارتباطی برای تحویل و ارائه خدمات و اطلاعات مربوط به حکومت‌ها و دولت‌ها به شهروندان اشاره دارد. سازمان ملل حکمرانی الکترونیک را شامل سه عنصر دانسته است:

- اداره کردن الکترونیک؛
- ارائه و تحویل خدمات الکترونیک؛
- مشارکت الکترونیک.

و این سه جز، در صورت وجود سه عنصر محیطی (دسترسی به فناوری اطلاعات و ارتباطات و نیز اتصال، محیط خاموشی‌گذاری و تدوین مقررات، دسترسی داشتن به اطلاعات) شرایط توسعه حکمرانی دموکراتیک در جهان واقعی را فراهم می‌آورند که در شکل ۱، ارائه شده است (Nasr Esfahani et al, 2014)

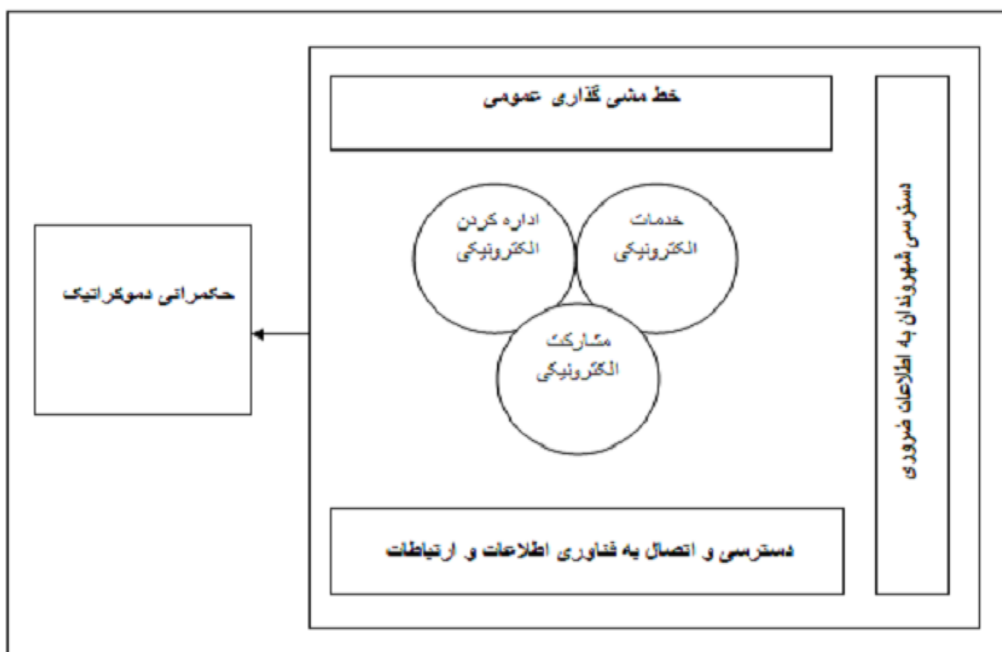
4 . E-government institutional framework

5 . E-government legal framework

6 . Ray

7 . Kalsi and Kiran

8 . Schware

شکل ۱. نمودار حکمرانی الکترونیک بر اساس تعریف برنامه توسعه سازمان ملل (۲۰۱۰): (Nasr) Esfahani et al 2014.

اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی گفتمان و الگوی اقتصادی مدیریتی است که ضمن مقاوم سازی اقتصاد ملی در برابر تهدیدات و توان غلبه بر تحریم‌ها، با رویکرد عقب راندن نظام سلطه، پیشرو، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا و برون‌گرا است. این مسأله در سطح برنامه‌ریزی منطقه‌ای و محلی به توانایی یک منطقه، کشور و یا محله در پیش‌بینی، آمادگی، پاسخ و بهبود به یک اختلال است. برای تبیین و فهم اقتصاد مقاومتی و لزوم آن لازم است با چند مقدمه به مسئله ورود پیدا کرد. اولین نکته این است که مفهوم مقاوم بودن یک مفهوم طیفی بوده و مفهومی مطلق و دارای اندازه‌های مشخص نیست (Mohammadi Siahboomi et al, 2017). مقام معظم رهبری نیز در جلسه تبیین سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی چنین فرمودند: «تکیه بر ظرفیت‌های داخلی به معنای چشم بستن از امکانات کشورهای دیگر نیست، بلکه نظام اسلامی در کنار اتکا به داشته‌های داخلی، از امکانات کشورهای دیگر نیز استفاده حداکثری خواهد کرد»^۱.

مهم‌ترین ویژگی چنین نظام اقتصادی، تداوم رشد اقتصادی در شرایط فشارهای بیرونی بوده و به بیان مقام معظم رهبری، اقتصاد مقاومتی: «آن اقتصادی است که در شرایط تحریم، فشار، دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تعیین‌کننده‌ی شکوفایی و رشد کشور باشد»^۲. همچنین با شدت یافتن تحریم‌های یک‌جانبه و

^۱ بیانات مقام معظم رهبری، در جلسه تبیین سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی در تاریخ ۹۲/۱۲/۲۰.

^۲ بیانات رهبری در دیدار با معلمان، ۱۳۹۱/۰۵/۱۶.

غیرانسانی غرب علیه ایران، با هدف متوقف نمودن برنامه‌های صلح‌آمیز هسته‌ای کشور، این مفهوم جدید (اقتصاد مقاومتی) به ادبیات اقتصادی کشور اضافه و به فراخور حال و روز اقتصاد کشور مورد بحث قرار گرفته است.

چرا امروز به مقاومت و اقتصاد مقاومتی نیاز است؟

با سازوکارهای مقاومتی که در سیستم سازمان و جامعه تعبیه شود، می‌توان یک آشفتگی را با همان عملکرد توسعه دنبال نمود. مقاومت سرعت بهبود را تضمین می‌کند. مقاومت، با توانایی جذب شوک در حفظ ثبات ساختار و عملکرد کمک می‌کند. سرانجام داشتن مقاومت منجر به استحکام می‌شود، جایی که ظرفیت حفظ عملکرد اصلی سیستم از طریق سازگاری ساختار و عملکرد حفظ می‌شود (Martin et al, 2013)

اقتصاد مقاومتی به دلیل کوچک شدن دوره عمر سازمانی، امروز بیش از هر زمان دیگری مورد نیاز است در حالی که در سال ۱۹۵۸ متوسط عمر شرکت ۶۱ سال بود. در سال ۱۹۸۰ این میزان به ۲۵ سال کاهش یافت. امروز که آماده ورود به دهه دوم قرن ۲۱ هستیم، عمر متوسط سازمان در حال کاهش است و به زیر ۱۸ سال می‌رسد. دولت‌ها، بخش‌های مدنی و خصوصی به اقتصاد مقاومتی احتیاج دارند زیرا این امر به آنها امکان تأثیرگذاری بیشتر با حداقل منابع را می‌دهد و از طریق افزایش ظرفیت جذب شوک، عملکرد مناسب اقتصاد اجتماعی آنها را تضمین می‌کند.

در نتیجه چالش‌ها، همراه با مشکلات و تغییرات سریع در اقتصاد و جامعه خود، می‌توان ظرفیت مقاومت خود را تقویت نمود. با حل مسئله و غلبه بر چالش‌ها، اقتصاد مقاومتی اصلی است که منابع جدیدی را شناسایی می‌کند که به روبرویی با شرایط نامتعادل و ایجاد فرصت‌های پنهان کمک می‌نماید (Buheji, 2018)

بنابراین مقاومت و اقتصاد مقاومتی از اهمیت برخوردار است. زیرا امروزه اگر بودجه و برنامه‌های مختلف دچار مشکل شوند، به آمادگی برای کار بیشتر و بیشتر تحت فشار است. هنگامی که سازمان یا جوامع با تقاضای ناگهانی برای کاهش نیروی کار و یا تغییر در نیازمندی‌های دولت مواجه شوند، علاقه به مقاومت بسیار مهم است. مهم این است که بتوان با سرعت و ظرافت به عقب برگشت که کمک می‌کند به واقعیت‌های جدید و همیشه در حال تغییر در اقتصاد پاسخ داده شود (Reeves & Allison, 2010).

پیشینه پژوهش

پیشینه خارجی

ماریانو^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی رضایت کاربران از سیستم‌های اطلاعاتی به عنوان الگویی برای دولت الکترونیک پرداختند. این پژوهش با رویکرد توصیفی - پیمایشی صورت گرفته است. از مدلسازی ساختاری برای تجزیه و تحلیل استفاده شده است. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که سه عامل رضایت کاربران در استفاده از سیستم‌های اطلاعات برای بهبود دولت الکترونیک موثر است که این سه عامل

عبارتند از کیفیت اطلاعات، کیفیت سیستم و کیفیت خدمات به عنوان مهمترین عوامل در استقرار دولت الکترونیک شناخته شده است.

آل رفایه و راماندا^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی به موانع سیاست‌گذاری دولت الکترونیک از دید کاربران و کارمندان پرداختند. آنها با رویکرد کمی و مدلسازی ساختاری به شناسایی موانع دولت الکترونیک پرداختند. جامعه آماری این پژوهش ۱۱۰۰ نفر بوده است که ۶۰۰ پرسشنامه جمع‌آوری شده و مبنای تحلیل قرار گرفته است. موانع سیاست‌گذاری دولت الکترونیک در اردن عبارتند از موانع فناورانه، نوع سازمان، استراتژی‌ها، خطمشی‌ها و کاربران نهایی به عنوان موانع شناخته شده‌اند و این موانع در سازمان‌های مختلف نتایج مختلفی حاصل شده است.

جمیل^۲ و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به ارزیابی نقش تعدیل‌گر فساد در رابطه بین دولت الکترونیک و اعتماد به روابط در یک اقتصاد نوظهور پرداختند. این پژوهش با هدف بررسی نقش تعدیل‌گر فساد در رابطه بین دولت الکترونیک با اعتماد عمومی به دولت انجام گرفته است. این پژوهش بر اساس رویکرد مدلسازی ساختاری انجام گرفت. نمونه آماری این پژوهش ۶۰۰ نفر از شهروندان پاکستانی بودند. یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی تاییدی و رگرسیون چندگانه و رگرسیون سلسله‌مراتبی نشان داد که دولت الکترونیک نقشی اساسی در بهبود اعتماد عمومی به دولت ایفا می‌کند و از طرف دیگر فساد نقشی تعدیل‌گر را ایفا می‌کند و دولت الکترونیک باعث کاهش فساد و در نتیجه افزایش اعتماد عمومی می‌شود.

حسن و لی^۳ (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی دیدگاه خطمشی‌گذاران در ارتباط با موفقیت دولت الکترونیک با استفاده از رویکرد AHP در کشور پاکستان پرداختند. این پژوهش با رویکرد کمی و سلسله‌مراتبی از طریق روش AHP و با استفاده از نرم افزار اکسپرت چویس^۴ صورت گرفته است. در میان عوامل خواست حاکمیت مهمترین نقش را ایفا کرده است و در مراحل بعد مسائل مدیریتی و مدیریت منابع بوده است و مسائل اجتماعی و اقتصادی نقش چندانی را از نگاه خطمشی‌گذاران ایفا نکرده و اهمیت کمتری داشته‌اند.

موسافیر^۵ (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی سیاست‌های دولت الکترونیک در برزیل و اجرای آن سیاست‌ها پرداخت. این پژوهش با رویکردی توصیفی به بررسی وضعیت برزیل در اجرای سیاست‌های دولت الکترونیک پرداخت. این پژوهش به بررسی سیاست‌های دولت الکترونیک از سال ۲۰۰۸ تا سال ۲۰۱۶ در کشور برزیل بر اساس مدل‌های بین‌المللی پرداخته شده است. این پژوهش به دنبال نشان دادن وضعیت برزیل از لحاظ پیشرفت دولت الکترونیک، چالش‌های دولت الکترونیک در برزیل و بهترین اقدامات انجام گرفته بود. اگر چه برزیل در دو سال گذشته با بحران‌های اساسی به لحاظ سیاسی، اقتصادی و مالی روبرو بوده است اما این کشور بر اساس آمار

1. Al-Refaie & Ramadna
2. Jameel
3. Hassan & Lee
4. Expert-Choice
5. Musafir

۲۰۱۶ سازمان ملل به رتبه ۵۱ نائل آمده است دولت برزیل در صدد است از طریق دولت الکترونیک کارایی بخش دولتی را افزایش دهد و هزینه‌های عمومی را کاهش دهد.

پیشینه داخلی

حسابی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی ارائه مدل ارزیابی کیفیت خدمات دولت الکترونیکی پرداختند. در این پژوهش ۱۴ مدل ارزیابی کیفیت خدمات (سنتی، الکترونیکی و دولت الکترونیکی) با روش مرور سامانمند و با توجه به سوال‌های پژوهش، تحلیل شده و مدلی برای ارزیابی کیفیت خدمات دولت الکترونیکی استخراج شده است. هدف، پوشش نقاط ضعف مدل‌های مختلف با نقاط قوت سایر مدل‌ها و بهبود کاستی‌ها در مدل جدید است. در ادامه، با در نظر گرفتن وضعیت ایران، ابعاد و مؤلفه‌های مدل پیشنهادی، از طریق پرسشنامه‌ای نیمه ساخت یافته (ترکیبی از سوالات باز و بسته) با نظرسنجی خبرگان دولت الکترونیکی تحلی و مدلی برای کشور ایران ارائه گردیده است. در چارچوب ارائه شده، ضمن شناسایی چهار بُعد: مدیریت، اطلاعات، خدمات و فنی، شاخص‌های مربوط به هر بعد مشخص شده است.

قلی‌پور و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به طراحی مدل دولت الکترونیک در چارچوب اخلاقی حکمرانی خوب پرداختند. هدف پژوهش حاضر، طراحی مدل دولت الکترونیک در چارچوب اخلاقی حکمرانی خوب است. روش پژوهش حاضر کاربردی از نوع کیفی (رویکرد داده بنیاد) بود. بر اساس نتایج، ۱۰۲ کد اولیه در قالب ۱۸ مقوله شامل ارزیابی و نظارت، اعتماد و امنیت عمومی، تعامل و ارتباطات، توسعه انسانی و اجتماعی، رضایتمندی، زیرساخت‌ها، سلامت اداری و سازمانی، سیاست‌گذاری، شفافیت و پاسخگویی، عدالت محوری، عزم و تعهد سازمانی، عوامل مالی، فناوری اطلاعات، کارایی و اثربخشی، کیفیت قوانین و مقررات، کیفیت خدمات الکترونیک، مدیریت روند و بستر اجرا، مشارکت‌جویی به دست آمد. نتایج نشان داد پایه‌ریزی ارزش‌های اخلاقی در مؤلفه‌های حکمرانی خوب می‌تواند عاملی مهم برای موفقیت دولت الکترونیک باشد.

صادقی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی ارائه مدل رضایتمندی شهروندان از دولت الکترونیک به منظور بهبود اعتماد عمومی پرداختند. هدف پژوهش حاضر شناسایی و اولویت‌بندی ابعاد، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و ارائه مدل رضایتمندی شهروندان از دولت الکترونیک به منظور بهبود اعتماد عمومی است. ۷۳ شاخص در ۳ بعد و ۱۰ مؤلفه به‌عنوان شاخص‌های رضایتمندی شهروندان از دولت الکترونیک به منظور بهبود اعتماد عمومی باقی ماند. پس از ارائه الگوی مورد نظر، الگو در گروه بزرگ‌تر شهروندان شهر اراک از طریق تحلیل عاملی تأییدی اعتبارسنجی شد و در نهایت سازه الگو تأیید شد و مدل ارائه و نتایج تفسیر شد. نتایج نشان داد که در بین ابعاد سه‌گانه، بعد رضایت از شفافیت و شاخص‌های آن با بار عاملی ۰/۹۴۱ بیشترین تأثیر را بر روی مؤلفه‌های اعتماد عمومی دارد.

نوآوری حاصل از مرور پیشینه پژوهش

دنیای اطراف ما با توجه به پیشرفت‌های فناوری تغییر کرده است و هر فرد، گروه و یا سازمانی برا حفظ بقای خود باید بتواند از این فناوری‌ها به صورتی کارا بهره‌بردارد. دولت‌ها نیز به همین گونه هستند و فناوری اطلاعات

در بخش دولتی به‌منظور استقرار و پیاده‌سازی دولت الکترونیکی شیوه نوینی در ارائه خدمات عمومی می‌باشد. دولت‌ها در تلاش‌اند با جایگزین نمودن این الگو گام مهمی در جهت پاسخ به انتظارت و نیازهای شهروندان بردارند. با مروری در مطالعات انجام‌شده در این حوزه درمی‌یابیم که میزان اجرای موفقیت‌آمیز دولت الکترونیک بسیار کم بوده و یافته‌های تحقیقات مختلف نشان می‌دهد که تنها ۵ درصد از طرح‌های دولت الکترونیکی توانسته است به اهداف تعیین‌شده خود نائل شوند. برخی از اندیشمندان به بررسی ارتباط بین اقتصاد مقاومتی و دولت الکترونیک پرداخته‌اند؛ اما موضوع مهمی که در مطالعه‌ی ادبیات دولت الکترونیک مشهود است، عدم وجود انسجام و ساختار مشخص در دانش موجود این رشته از علم می‌باشد. حوزه دولت الکترونیک بستری است که به جنگلی از نظریات بدون ساختار چشم‌انداز تبدیل شده است؛ به‌طوری‌که پژوهشگران این حوزه دیدی جامع و از بالا به این پدیده ندارند؛ به عبارتی، سردرگمی در بین نظریات دولت الکترونیک بسیار به چشم می‌خورد. مهم‌ترین نوآوری و دستاوردی که در این تحقیق بدان پرداخته خواهد شد، ارائه الگویی است که نه تنها مفهومی بوده، بلکه می‌تواند در عرصه عمل نیز به کار گرفته شود و ویژگی‌های مستخرج قابلیت پیاده‌سازی در سطح دانشگاه، نهادها، سازمان‌ها و جامعه را داشته باشند.

با توجه به مطالب مذکور سوالات این پژوهش عبارتند از:

سوال اصلی

مدل مناسب برای سیاست‌گذاری دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم جمهوری اسلامی ایران چیست؟

سوال فرعی

- ابعاد و شاخص‌های مدل بومی دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم جمهوری اسلامی ایران چیست؟
- بررسی روابط میان ابعاد و شاخص‌های موجود در مدل بومی دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم جمهوری اسلامی ایران چیست؟
- مدل بومی دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم جمهوری اسلامی ایران چیست؟

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر پارادایمی از نوع پژوهش‌های آمیخته می‌باشد. این شیوه از پژوهش‌ها که با عناوین مختلفی از آنها یاد می‌شود در پی ترکیب و کاربرد چند منبع داده، روش، شیوه تحلیل و موارد این‌چنینی به منظور غلبه بر نواقص هر روش و اعتباربخشی به نتایج در یک پروژه پژوهشی واحد می‌باشد و یک پژوهش توسعه‌ای-کاربردی است.

روش مورد استفاده در گام کیفی، روش تحلیل مضمون بوده که به استخراج مضامین پرداخته و در گام کمی از روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری و تشکیل ماتریس خودتعاملی استفاده شده است.

ابزار گردآوری داده در گام کیفی، استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی اسناد بالادستی در حوزه دولت الکترونیک و نیز اقتصاد مقاومتی و همچنین انجام مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته با مدیران و خبرگان بوده که از بین این داده‌ها، مضامین مربوط استخراج و این مضامین با استفاده از روش‌های کیفی همچون «تحلیل مضمون»^۱، به چارچوب تبدیل گردیده است؛ سپس چارچوب حاصل به نظرسنجی توسط خبرگان رسیده است؛ در گام کمی نیز برای گردآوری داده‌های مرتبط، از پرسشنامه بسته و محقق ساخته استفاده شده است.

در گام کیفی این پژوهش از نمونه‌گیری گلوله‌برفی روش متوالی یا متواتر استفاده شد که با ۱۲ نفر از خبرگان مصاحبه به عمل آمد و در مصاحبه نهم اشباع نظری حاصل گردید، اما جهت اطمینان خاطر و رسیدن به اشباع نظری قطعی، با ۳ نفر دیگر نیز مصاحبه صورت پذیرفت که مضمون و کد جدیدی حاصل نگردید و فرایند مصاحبه و گردآوری داده پایان یافت. همچنین در این پژوهش، از مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته و اسناد و مدارک به‌عنوان دو ابزار گردآوری اطلاعات به‌منظور جمع‌آوری و بررسی داده‌های مستخرج از مصاحبه‌های حاصل از خبرگان استفاده شد. در گام کمی نیز از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده جهت جمع‌آوری داده‌های پژوهش استفاده شده است.

جدول ۲. اطلاعات جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان

سن	جنسیت	سابقه کار	مدرک تحصیلی	رشته تحصیلی	سمت	حوزه فعالیت	
						اجرائی	دانشگاهی
۵۳	مرد	۲۶	دکتری	علوم سیاسی	معاون وزیر و رئیس مرکز حراست وزارت علوم	√	√
۶۹	مرد	۳۳	دکتری	فقه اسلامی	مدیر کل تخلفات اداری و انتظامی اعضای هیات علمی وزارت علوم	√	√
۶۵	مرد	۳۰	دکتری	مدیریت بازرگانی	رئیس دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه شهید بهشتی	√	√
۵۸	مرد	۲۶	دکتری	ریاضی	معاون صندوق رفاه دانشجویی وزارت علوم	√	√
۶۰	مرد	۲۵	دکتری	مدیریت دولتی	مدیر برنامه، بودجه و بهره‌وری	√	√-
۵۹	مرد	۳۸	دکتری	علوم سیاسی	معاون پشتیبانی مالی و مدیریت منابع دانشگاه شهید بهشتی	√	√
۵۳	مرد	۲۵	دکتری	علوم سیاسی	رئیس دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی	√	√
۴۸	مرد	۲۲	دکتری	برنامه ریزی	مدیر کل امور اداری و پشتیبانی منابع وزارت علوم	√	√
۵۷	مرد	۲۵	دکتری	حقوق خصوصی و فقه	رئیس پژوهشکده خانواده	√	√

✓	✓	مدیر کل بازرسی و رسیدگی به شکایات وزارت علوم	حقوق	دکتری	۱۷	مرد	۴۳
✓	✓	مدیر کل حقوقی وزارت علوم	حقوق	دکتری	۲۲	مرد	۵۳
✓	✓	مدیر مجموعه دولتی	مدیریت دولتی	دکتری	۱۵	مرد	۴۳

روائی و پایائی

برای تایید روایی گام کمی در این پژوهش، از طریق بررسی مصاحبه‌شوندگان و همچنین تشخیص اساتید راهنما و خبره مراحل انجام پژوهش و یافته‌ها مرور شده و به سوالات پژوهش پاسخ داده شده است. همچنین پژوهشگر داده‌های گردآوری شده را تحلیل، تفسیر و نتیجه‌گیری را به مصاحبه‌شوندگان ارائه می‌دهد و از آن‌ها برای قضاوت در مورد صحت و اعتبار روش کمک می‌گیرد؛ پایایی داده‌ها نیز از طریق نشان دادن مسیر تصمیمات و همچنین قرار دادن تمامی داده‌های خام، تحلیل شده، کدها، مقوله‌ها، فرایند مطالعه، اهداف اولیه و سوال‌ها در اختیار اساتید راهنما و مشاور و با حسابرسی دقیق صاحب‌نظران درستی تمام گام‌های تحقیق مورد تأیید قرار گرفت.

پایایی گام کیفی با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد:

$$\text{درصد توافقی} = \frac{\text{تعداد توافقات}}{\text{تعداد کل کدها}} \times 100\%$$

نتایج حاصل از این کدگذاری‌ها در جدول زیر آمده است:

جدول ۳. نتایج بررسی پایایی بین دو کدگذار

ردیف	مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد مورد توافق	تعداد عدم توافق	پایایی بازآزمون (درصد)
۱	J	۳۸	۳۱	۷	۷۱
۲	M	۳۹	۲۹	۱۰	۶۹
۳	H	۲۸	۲۲	۶	۷۲
مجموع	***	۱۰۵	۷۲	۳۳	۷۱

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌ها

این بخش شامل دو مرحله بازبینی و تصفیه تم‌ها بوده است که در بخش اول کدها مورد بازبینی قرار خواهد گرفت و در مرحله دوم اعتبار آنها در نظر گرفته خواهد شد. وقتی که الگوی تم به خوبی انجام شود وارد بخش بعدی خواهیم شد اما اگر الگو با داده‌ها همخوانی نداشته باشد، باید تا زمانی که به یک الگوی مناسب برسیم به کدگذاری خود ادامه دهیم (براون و کلارک، ۲۰۰۶: ۹۱) که در این مورد زمانی که کدها مورد بازبینی قرار

گرفتند تعدادی از کدها حذف یا جایگزین شدند و تعدادی دست نخورده باقی ماندند که کدهایی که جایگزین شدند با علامت ستاره از کدهای دیگر متمایز گردیده‌اند.

در ادامه نمونه‌ای از نقل قول مصاحبه‌شوندگان به همراه تم‌های اختصاص یافته به هر یک از آنان ارائه می‌گردد:

جدول ۴. نمونه‌ای از نقل قول مصاحبه‌شوندگان به همراه تم‌های اختصاص یافته به هر یک از آنان

تم اولیه	کد اولیه	نقل قول مصاحبه‌شونده
ارائه خدمات اینترنتی	پهنای باند کافی	پهنای باند کافی باید در دسترس باشد
	خطوط پرسرعت اینترنت	اگر خطوط اینترنت پرسرعت باشد، خدمات بهتری هم ارائه خواهد شد
	سازگاری نرم‌افزارهای تعریف شده	نرم‌افزارهای ارائه شده باید با یکدیگر سازگار باشند
گسترش و توسعه دولت الکترونیک	اطلاعات و آگاهی‌های لازم در خصوص خدمات الکترونیک باید در دسترس همگان باشد	اطلاعات و آگاهی‌های لازم در خصوص خدمات الکترونیک باید در دسترس همگان باشد
	تسریع روند گسترش دولت الکترونیک	سرعت‌بخشی به روند گسترش دولت الکترونیک یکی از ارکان مهم و اصلی می‌باشد
	بکارگیری و گسترش دولت الکترونیک	توسعه حاصل نمی‌شود، مگر با به‌کارگیری و گسترش دولت الکترونیک

طراحی و تبیین مدل
سیاست‌گذاری ...

۱۲۸ | صفحه

جدول ۵. تم‌های فرعی طراحی و تبیین مدل سیاست‌گذاری دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم

تم اولیه	کد اولیه
*شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد مقاومتی	شفافیت
	مبارزه با فساد
	شفافیت مالی
	توسعه شفافیت
	افزایش شفافیت اقتصادی
	ایجاد شفافیت، ثبات و منطق در برنامه‌ها و سیاست‌ها
*تقویت زیرساخت شبکه دولت الکترونیک	ابعاد زیر ساخت های قوی با تاکید برعوامل داخلی
	ایجاد و استقرار زیر ساخت‌ها در داخل کشور
	ارایه خدمات جاری از طریق ابزارهای الکترونیک
	انتقال زیرساخت‌های دولت الکترونیک
	ایجاد بستر مورد نیاز فناوری اطلاعات و ارتباطات
	توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و اطلاعاتی
ارائه خدمات اینترنتی	پهنای باند کافی
	خطوط پرسرعت اینترنت
	سازگاری نرم‌افزارهای تعریف شده
*توسعه و تقویت امنیت سایبری	بعد امنیتی
	توسعه امنیت شبکه
	ضریب ایمنی شبکه
	کسب اعتماد و پذیرش عمومی
	ارتقا امنیت سایبری
اهداف اقتصاد مقاومتی	اعتبار و استحکام اقتصاد مقاومتی
	نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه اقتصادی

	شناسایی مشکلات بانک‌ها در زمینه اقتصاد مقاومتی
	درگیری کلیه آحاد جامعه دانشگاهی در زمینه تولید علم با رویکرد اقتصاد مقاومتی
	طراحی سازوکارهای اقتصادی ارتقا کیفیت تولیدات داخل
ارزآوری و کسب منفعت	افزایش ارز آوری از صادرات محصولات دانش بنیان
	جلوگیری از خروج ارز کشور با اجرای اقتصاد مقاومتی
	جلوگیری از خروج ارز با تهیه مواد و منابع اولیه مورد نیاز صنعت و جامعه
تولید ملی و اقتدار اقتصاد ملی	حفظ ذخیره ارزی کشور
	سودآوری و کسب منفعت به‌همراه اهداف عام المنفعه
	بعد اقتصادی
گسترش و توسعه دولت الکترونیک	کارایی اقتصاد ملی
	استفاد از علوم فنون و تربیت افراد ماهر به نسبت احتیاج برای توسعه اقتصادی کشور
	تلاش در راستای تولید ملی و اقتدار اقتصادی
*تقویت و گسترش تجارت الکترونیک	اطلاعات و آگاهی‌های در خصوص خدمات الکترونیک
	تسریع روند گسترش دولت الکترونیک
	دولت الکترونیک
*تقویت و گسترش تجارت الکترونیک	به‌کارگیری و گسترش دولت الکترونیک
	تسهیل و مانع زدائی قانونی برای تجارت الکترونیک
	دسترسی آسان و راحت به خدمات الکترونیکی
بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات	برطرف کردن مشکلات قوانینی تجارت الکترونیک
	تقویت اعتماد مردم به تجارت الکترونیک
	گسترش تجارت الکترونیک در بین همه آحاد مردم
تدوین نقشه جامع توسعه علمی کشور	هموارسازی اجرای تجارت الکترونیک در کل کشور
	استفاده از فناوری جدید
	استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در امر خدمات رسانی
نقش مدیریتی و حمایتی مدیران	توجه به علم با تکیه بر توان داخلی در راستای رفع نیازهای کشور
	استفاده بهینه از فناوری فناوری اطلاعات و ارتباطات
	استفاده از فناوری اطلاعاتی مدرن
حمایت و پشتیبانی از تحقیقات حوزه اقتصاد مقاومتی	ترسیم چشم اندازه اقتصاد مقاومتی
	تعیین معیارهای توسعه کشور با چشم اندازه توسعه علمی بیست سال کشور
	تدوین معیارهای قابل اندازه گیری با توجه به افق ۱۴۰۴
رفع مشکلات قانونی و حقوقی اقتصاد مقاومتی	توسعه عملی مطابق با چشم اندازه کشور
	بعد سازمانی و مدیریتی
	مدیریت و کنترل
حمایت و پشتیبانی از تحقیقات حوزه اقتصاد مقاومتی	دیدگاه مدیران در گسترش اقتصاد مقاومتی
	حمایت دولت از محصولات دانش
	حمایت لازم جهت تجاری‌سازی محصولات دانش بنیان
رفع مشکلات قانونی و حقوقی اقتصاد مقاومتی	حمایت دولت از تولیدات داخلی شرکت‌های دانش بنیان
	کنترل و نظارت در جهت رفع اشکالات احتمالی پس از هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی
	حمایت از پژوهش‌های کاربردی
*تدوین بانک اطلاعاتی در حوزه اقتصاد مقاومتی	قدردانی از پژوهش‌های تحقیقاتی
	حمایت و پیگیری دانشگاه تا حصول نتیجه و تجاری سازی محصولات تولید شده
	حمایت و پشتیبانی از مقالات و کتاب اساتید در حوزه اقتصاد مقاومتی
تدوین بانک اطلاعاتی با توجه به توانمندی دانشمندان داخلی	نظارت و حمایت
	رفع مشکلات قانونی در خصوص ارجاعی اقتصاد مقامت
	ارجای الزامات قانونی اقتصاد مقاومتی
*تدوین بانک اطلاعاتی در حوزه اقتصاد مقاومتی	بعد قانونی و حقوقی
	تدوین و ابلاغ قوانین جهت اجرائی فرایندها
	بانک اطلاعاتی در حوزه اقتصاد مقاومتی
	تهیه بانک اطلاعاتی با توجه به توانمندی دانشمندان داخلی

	ایجاد شبکه‌های اطلاع‌رسانی در خصوص تحقیقات
	ایجاد بانک اطلاعاتی در زمینه نیازهای صنعت و جامعه
*نقش فرهنگ اقتصاد مقاومتی	بعد فرهنگی-اجتماعی
	ساختارهای اجتماعی و روابط اجتماعی
	فرهنگ‌سازی جهت حرکت آحاد دانشگاهیان در جهت اقتصاد مقاومتی
	تقویت فرهنگ اقتصاد مقاومتی در دانشگاه
	آشنایی استاد و دانشجویان با فرهنگ اقتصاد مقاومتی
خلق ثروت و درآمد	افزایش اشتغال
	خلق ثروت و درآمدزایی از محل تولید علم و محصولات دانش بنیان
	خلق ثروت از طریق عرضه محصولات دانش بنیان
	خلق ثروت با ایجاد نوآوری در صنایع
	خلاقیت و نوآوری در تولید ملی
تقویت انگیزه و روحیه	ایجاد انگیزه و ترغیب دانشمندان به تعهد خدمت در داخل
	ایجاد و تقویت روحیه خودباوری در بین دانشگاهیان
	تشویق و ایجاد انگیزه برای دانشگاهیان جهت تولیدات علمی در جهت رفع نیاز صنعت و جامعه
بودجه تحقیقاتی	تصویب بودجه کافی به تحقیقات در حوزه اقتصاد مقاومتی
	هدفمند نمودن توزیع بودجه و امکانات در راستای انجام تحقیقات پژوهشی
	هدفمند شدن بودجه‌بندی و بودجه‌ریزی
	ارتقا بودجه تحقیقاتی
	تخصیص بودجه مشخص به تحقیقات در حوزه اقتصاد مقاومتی
	تصویب و تامین هزینه پژوهش‌ها و تحقیقات در دانشگاه
	اعطای تسهیلات در خصوص تحقیق در حوزه اقتصاد مقاومتی
چاپ مقالات و کتاب در حوزه اقتصاد مقاومتی	تشویق اساتید به تولید و چاپ مقاله در زمینه رفع مشکل اجتماعی و صنعتی جامعه
	الزام دانش‌آموختگان تحصیلات تکمیلی در زمینه ارائه مقاله در حوزه اقتصاد مقاومتی
	هدایت رشته‌ها و دانش‌آموختگان به سمت پژوهش کاربردی مولد ثروت
	معرفی تحقیقات برتر در حوزه اقتصاد مقاومتی
	ایجاد فرصت برای اعضاء هیات علمی برای شناخت اقتصاد مقاومتی
افزایش توسعه فضاهای علمی در حوزه محصولات دانش بنیان	بهره‌گیری از تجربه و توانایی عملی اساتید داخلی
	بهبود فرآیند
	توسعه فضاهای علمی و فناوری
	افزایش بهره‌وری و توسعه فضای رقابتی
	زمینه‌سازی برای صادرات محصولات دانش بنیان
مقابل با تحریم با رویکرد اقتصاد مقاومتی	افزایش تولیدات جدید در حوزه محصولات دانش بنیان
	تولید مواد اولیه محصولات ضروری کشور
	مقاومت در مقابل تحریم‌های طولانی مدت
	قطع وابستگی صنعت و جامعه به محصولات کشورهای استعمارگر
توسعه و حمایت از محصولات دانش بنیان	ایزاز وجود موثر در عرصه بین‌المللی
	مقاومت درباره تحریم با تکیه با دانش داخلی
	حمایت از محصولات دانش بنیان
	توسعه صادرات کالاهای دانش بنیان محصولات داخلی
توجه به دانش بومی با تکیه بر توان دانشمندان داخلی	عرضه محصولات مورد نیاز به نیازمندان بخش صنعت و جامعه
	افزایش تولیدات داخلی
	گسترش دانش بومی با توجه به دانشمندان داخلی
کاربردهای دولت الکترونیکی	بومی‌سازی علوم با تکیه بر توان دانشمندان داخلی
	تقویت دانش داخلی با رویکرد اقتصاد مقاومتی
	عدم الزام به مراجعه حضوری برای دریافت خدمات
	کاهش هزینه‌های غیر حضوری
	تسریع روند خرید و فروش
	ارائه خدمات جاری از طریق ابزارهای الکترونیک

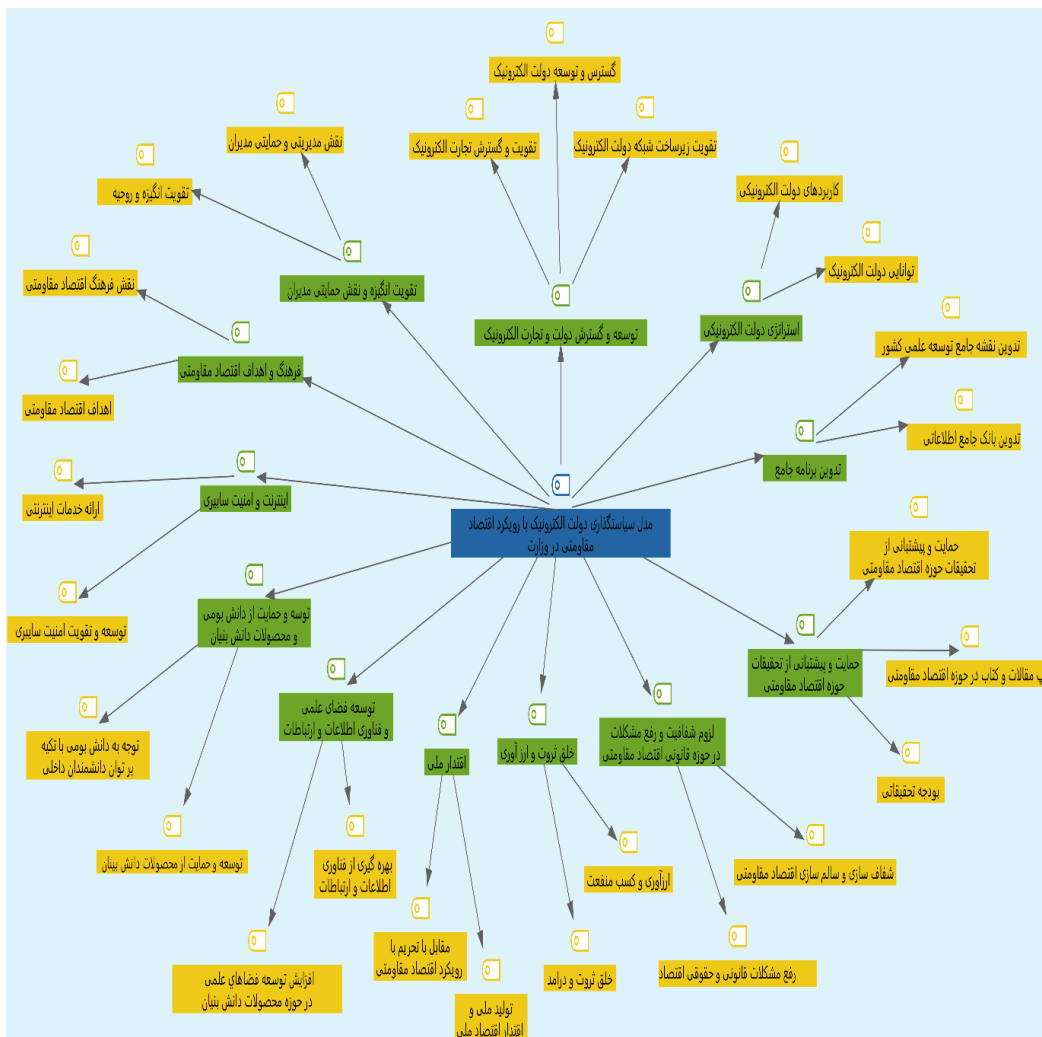
توانایی دولت الکترونیک	کاهش شکاف دیجیتالی
	افزایش بهره‌مندی از فناوری اطلاعات برای توسعه اقتصادی
	ایجاد شرکت‌های تجاری دانشگاهی
	کیفیت اطلاعات جمع‌آوری شده
	جمع‌آوری مستمر اطلاعات

پژوهشگر در این بخش، تم‌هایی را که برای تحلیل ارائه شده، تعریف کرده و مورد بازبینی دوباره قرار داد، بعداً داده‌ها داخل آنها تجزیه شده و به وسیله تعریف و بررسی کردن تم، مدل نهایی تحقیق بر اساس تم به‌دست آمده طراحی شده است.

جدول ۶. تم‌های اصلی طراحی و تبیین مدل سیاست‌گذاری دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم

ردیف	تم اصلی	تم فرعی
۱	توسعه و گسترش دولت و تجارت الکترونیک	تقویت زیرساخت شبکه دولت الکترونیک گسترش و توسعه دولت الکترونیک تقویت و گسترش تجارت الکترونیک
۲	استراتژی دولت الکترونیکی	کاربردهای دولت الکترونیکی توانایی دولت الکترونیک
۳	تدوین برنامه جامع	تدوین نقشه جامع توسعه علمی کشور تدوین بانک جامع اطلاعاتی
۴	حمایت و پشتیبانی از تحقیقات حوزه اقتصاد مقاومتی	حمایت و پشتیبانی از تحقیقات حوزه اقتصاد مقاومتی چاپ مقالات و کتاب در حوزه اقتصاد مقاومتی بودجه تحقیقاتی
۵	لزوم شفافیت و رفع مشکلات در حوزه قانونی اقتصاد مقاومتی	شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد مقاومتی رفع مشکلات قانونی و حقوقی اقتصاد مقاومتی
۶	خلق ثروت و ارزآوری	ارزآوری و کسب منفعت خلق ثروت و درآمد
۷	اقتدار ملی	تولید ملی و اقتدار اقتصاد ملی مقابل با تحریم با رویکرد اقتصاد مقاومتی
۸	توسعه فضای علمی و فناوری اطلاعات و ارتباطات	بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات افزایش توسعه فضاهای علمی در حوزه محصولات دانش بنیان
۹	توسعه و حمایت از دانش بومی و محصولات دانش‌بنیان	توسعه و حمایت از محصولات دانش بنیان توجه به دانش بومی با تکیه بر توان دانشمندان داخلی
۱۰	اینترنت و امنیت سایبری	ارائه خدمات اینترنتی توسعه و تقویت امنیت سایبری
۱۱	فرهنگ و اهداف اقتصاد مقاومتی	نقش فرهنگ اقتصاد مقاومتی اهداف اقتصاد مقاومتی
۱۲	تقویت انگیزه و نقش حمایتی مدیران	تقویت انگیزه و روحیه نقش مدیریتی و حمایتی مدیران

در نهایت و پس از کدگذاری داده‌های حاصل از متون و مصاحبه خبرگان، مدل نهایی پژوهش در قالب شکل ۲، نشان داده شده است.

شکل ۲. مدل نهایی سیاست‌گذاری دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم

تشکیل ماتریس خود تعاملی ساختاری

ماتریس خود تعاملی ساختاری^۱ نخستین ماتریس در مدل‌سازی ساختاری-تفسیری^۲ است. از این ماتریس برای شناسایی روابط درونی شاخص‌ها مبتنی بر دیدگاه خبرگان استفاده می‌شود. ماتریس به‌دست آمده در این گام نشان می‌دهد یک متغیر بر کدام متغیرها تأثیر دارد و از کدام متغیرها تأثیر می‌پذیرد. به‌طور مرسوم برای شناسایی الگوی روابط عناصر از نمادهایی مانند جدول استفاده می‌شود.

پس از شناسایی شاخص‌های زیربنایی پدیده مورد مطالعه یک ماتریس مربع $n \times n$ از شاخص‌های موجود طراحی می‌شود. این ماتریس در واقع همان پرسشنامه مدل‌سازی ساختاری-تفسیری است.

¹ (Structural Self-Interaction Matrix) SSIM.
² ISM.

ماتریس وارد کردن داده‌های ISM

ماتریس خودتعاملی ساختاری از ابعاد و شاخص‌های مطالعه و مقایسه آنها با استفاده از چهار حالت روابط مفهومی تشکیل می‌شود. این ماتریس توسط خبرگان و متخصصین فرآیند محوری تکمیل می‌گردد. اطلاعات حاصله براساس روش مدلسازی ساختاری تفسیری جمع بندی و ماتریس خود تعاملی ساختاری نهایی تشکیل می‌گردد (اصغرپور، ۱۳۹۲). منطق مدلسازی ساختاری تفسیری منطبق بر روش‌های ناپارامتریک و بر مبنای مد در فراوانی‌ها عمل می‌کند.

جدول ۷: علائم و معنای آنها در مدلسازی ساختاری-تفسیری

O	X	A	V
عدم وجود رابطه	رابطه دوسویه	متغیر J بر I تاثیر دارد	متغیر I بر J تاثیر دارد

با استفاده از نمادهای مندرج در جدول فوق الگوی روابط علی میان متغیرها تعیین می‌شود. به این ترتیب ماتریس خودتعاملی ساختاری تشکیل می‌شود. ماتریس خود تعاملی ساختاری از ابعاد و شاخص‌های مطالعه و مقایسه آنها با استفاده از چهار حالت روابط مفهومی تشکیل می‌شود. با توجه به علائم مندرج در جدول ماتریس خود تعاملی ساختاری بصورت جدول ۸ خواهد بود.

۲-۴-۴- تشکیل ماتریس دریافتی

ماتریس دریافتی اولیه از تبدیل ماتریس خودتعاملی ساختاری به یک ماتریس دو ارزشی صفر و یک به دست می‌آید. ابتدا ارتباطات مثلث پایین قطر اصلی را به دست می‌آوریم، گفتیم که می‌توانیم با توجه به مثلث بالای قطر اصلی این کار را انجام دهیم که بسیار راحت است. به طور مثال ما ارتباط از مولفه ۳ به ۵ را ارتباط یک طرفه مشخص کردیم، یعنی عدد یک، پس طبق منطق ارتباط از مولفه ۵ به ۳ ارتباط معکوس خواهد بود یعنی منفی یک؛ به همین نحو تمام ارتباطات مثلث پایین قطر اصلی را مانند ماتریس زیر به دست می‌آوریم. در ادامه باید ماتریس خود تعاملی را به ماتریس دریافتی اولیه تبدیل کنیم. حالا باید ماتریس دریافتی اولیه را بسازیم. برای استخراج ماتریس دریافتی اولیه، باید در هر سطر ماتریس خودتعاملی ساختاری، عدد یک را جایگزین اعداد ۱ و ۲ کنیم و عدد صفر را جایگزین اعداد -۱ و ۰ کنیم. پس از تبدیل تمام سطرها، نتیجه حاصل شده ماتریس دریافتی اولیه نامیده می‌شود؛ که در ادامه نمونه‌ای از آن ارائه می‌گردد.

جدول ۸. ماتریس خودتعاملی ساختاری

	تقویت انگیزه ۱۲	فرهنگ و اهداف ۱۱	اینترنت ۱۰	دانش بومی ۹	توسعه فضای علمی ۸	اقتدار ملی ۷	خلق ثروت ۶	لزوم شفافیت ۵	حمایت و پشتیبانی ۴	تدوین برنامه ۳	استراتژی دولت ۲	توسعه و گسترش ۱
۱- توسعه و گسترش دولت و تجارت الکترونیک	✓	A	A	X	A	X	✓	A	A	A	A	
۲- استراتژی دولت الکترونیک	✓	A	A	V	V	✓	✓	A	✓	A	-	
۳- تدوین برنامه جامع	✓	A	A	V	X	✓	✓	A	✓	-		
۴- حمایت و پشتیبانی از تحقیقات اقتصادی حوزه مقاومتی	✓	A	A	✓	✓	✓		A	-			
۵- لزوم شفافیت و رفع مشکلات در حوزه قانون اقتصاد مقاومتی	✓	A	A	✓	✓	✓						
۶- خلق ثروت و ارز آوری	✓	A	A	A	A	A	-					
۷- اقتصاد ملی	✓	A	A	X	X	-						
۸- توسعه فضای علمی و IT و ارتباطات	✓	A	A	✓	-							
۹- توسعه و حمایت از دانش بومی و محصولات دانش بنیان	✓	A	A	-								
۱۰- اینترنت و امنیت سایبری	✓	X	-									
۱۱- فرهنگ و اهداف اقتصاد مقاومتی	✓	-										
۱۲- تقویت انگیزه و نقش حمایت مدیران												

طراحی و
تبیین مدل
سیاست‌گذاری

...

جدول ۹: ماتریس دستیابی اولیه

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	نفوذ
۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۶
۲	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۸
۳	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۹
۴	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۶
۵	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۹
۶	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲
۷	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۵
۸	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۷
۹	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۵
۱۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱۱
۱۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۲
۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱
وابستگی	۹	۵	۵	۶	۳	۹	۱۰	۸	۱۰	۲	۲	۱۲	

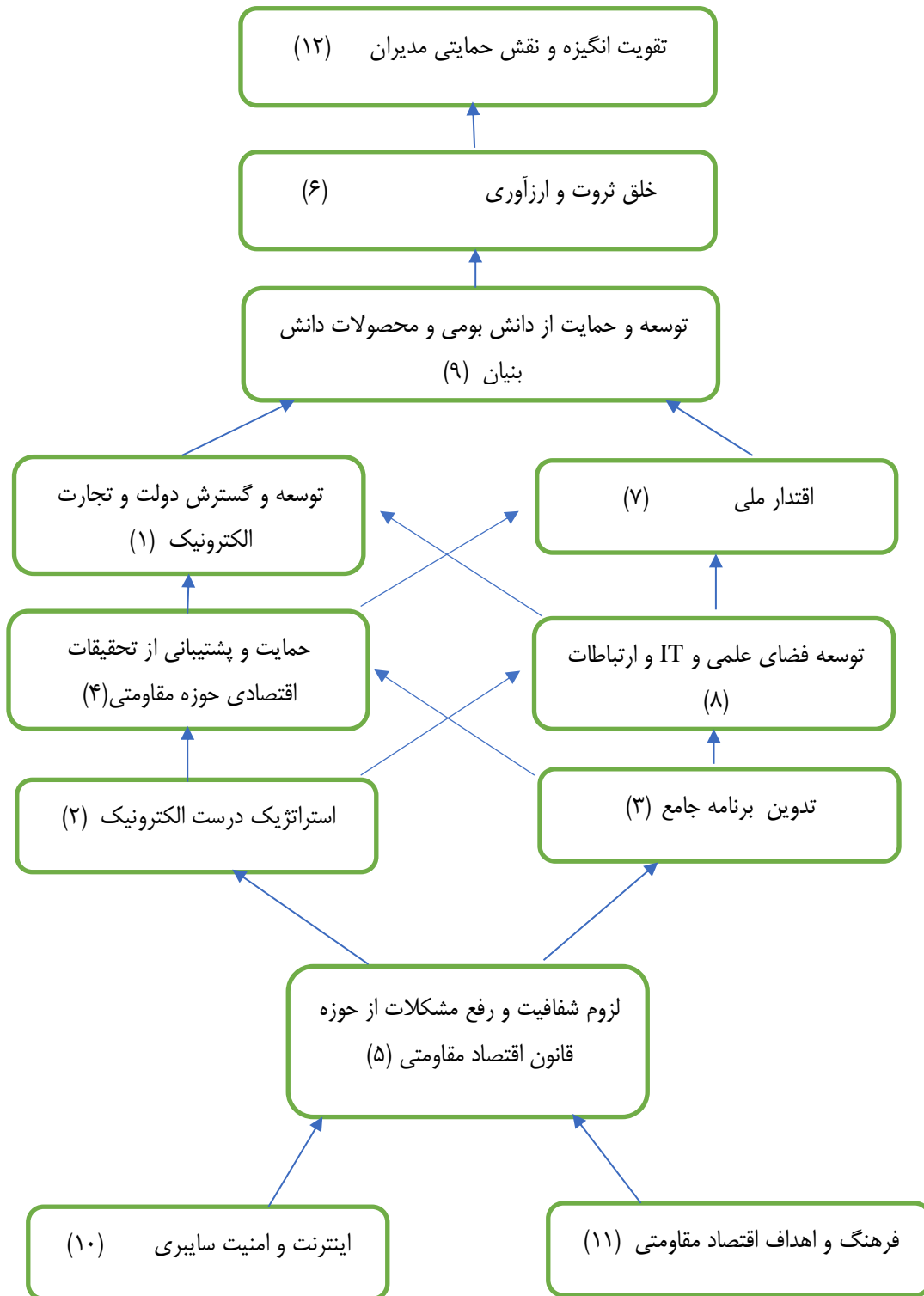
ماتریس دریافتی از تبدیل ماتریس خود تعاملی ساختاری به یک ماتریس دو ارزشی صفر و یک به دست می‌آید. در ماتریس دریافتی درایه‌های قطر اصلی برابر یک قرار می‌گیرد. همچنین برای اطمینان باید روابط ثانویه کنترل شود.

بر اساس نتایج این تحلیل طراحی و تبیین مدل سیاست گذاری دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی منجر به ارائه مدل زیر می‌باشد که با استفاده از بررسی و تحلیل تم‌های اصلی به دست آمده است.

PAP

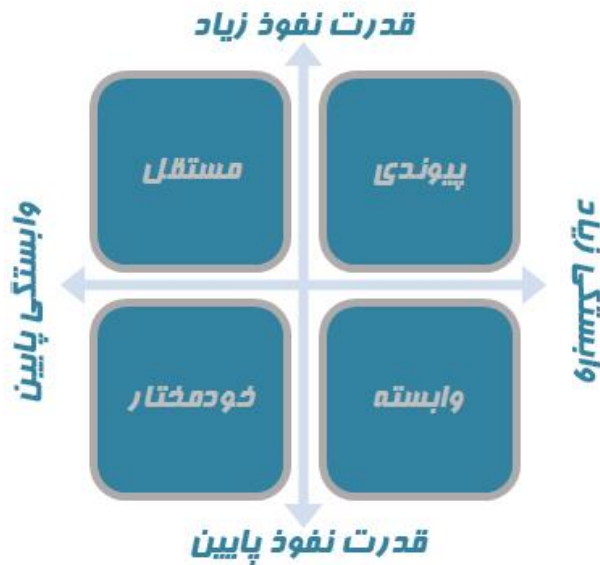
۱۳ (۱)

۱۳۵ | صفحه

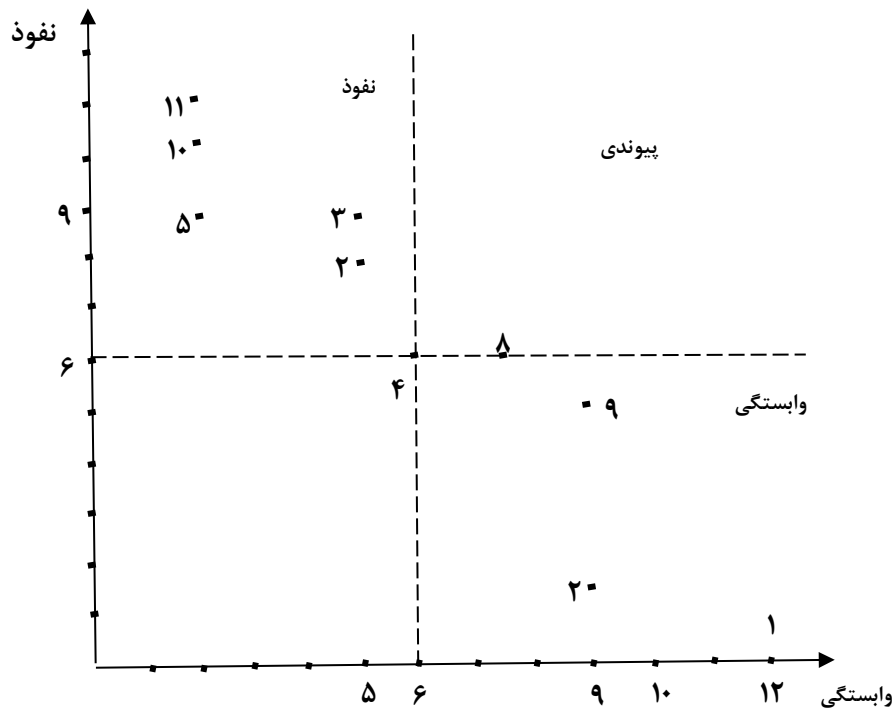
شکل ۳: مدل نهایی پژوهش

در مدل (ISM) روابط متقابل و تأثیرگذاری بین معیارها و ارتباط معیارهای سطوح مختلف به خوبی نشان داده شده است که موجب درک بهتر فضای تصمیم‌گیری به وسیله مدیران می‌شود. برای تعیین معیارهای کلیدی قدرت نفوذ و وابستگی معیارها در ماتریس دسترسی نهایی تشکیل می‌شود. از این ویژگی با عنوان تحلیل میک‌مک یاد می‌شود که برداشتی کاملاً اشتباه است.

شکل ۴: نمودار قدرت نفوذ-وابستگی

- قدرت نفوذ: تعداد عناصری که عنصر I بر آنها تأثیر می‌گذارد.
- میزان وابستگی: تعداد عناصری که بر عنصر I تأثیر می‌گذارند.

شکل ۵: نمودار قدرت نفوذ و میزان وابستگی (خروجی)

براساس قدرت وابستگی و نفوذ متغیرها، می‌توان دستگاه مختصاتی تعریف کرد و آن را به چهار قسمت مساوی تقسیم نمود. در این پژوهش، گروهی از متغیرها در زیر گروه محرک قرار گرفتند، این متغیرها قدرت نفوذ زیاد و وابستگی کمی دارند. در دسته بعدی متغیرهای وابسته قرار دارند که به گونه‌ای نتایج فرایند توسعه محصول اند و کمتر می‌توانند زمینه ساز متغیرهای دیگر شوند.

طراحی و تبیین

مدل سیاست‌گذاری بحث و نتیجه‌گیری

دولت الکترونیکی مفهوم نسبتاً جدیدی است که با توجه به افزایش خواسته‌ها و نیازهای افراد جامعه و همچنین توسعه و گسترش فناوری‌های اطلاعاتی، در بین سیاست‌گذاران و مسئولان حکومتی مورد استفاده قرار گرفته است. هدف اصلی دولت الکترونیکی، آسان‌تر کردن امکان دسترسی شهروندان به خدمات عمومی از طریق رسانه‌های الکترونیک می‌باشد. همچنین، دولت الکترونیکی سبب کارایی بخش دولتی، پاسخگویی در عملکردهای دولت و کاهش هزینه‌های مدیریت عمومی نیز می‌شود. همچنین باید اشاره کرد که، مقاومت‌سازی اقتصاد در بستر دولت الکترونیکی اهمیت زیادی دارد و طبق صحبت‌های مقام معظم رهبری، اقتصاد مقاومتی یک بحث نظری محض مخصوص دانشگاه و حوزه نیست، بلکه بیشتر اقتصاد کاربردی بوده و واقعیتی است که شاخص‌های آن در عمل ریشه دارد. با توجه به اهمیت سیاست‌گذاری دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی و وجود شکاف نظری در این زمینه، محقق این موضوع را مرود بررسی قرار داده و الگوی نسبتاً کاملی ارائه کرده است.

...
۱۳۸ | صفحه

الگوی مورد نظر در این پژوهش، براساس نتایج تحقیق به سوال اصلی پژوهش مبتنی بر «مدل مناسب برای سیاست‌گذاری دولت الکترونیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی در وزارت علوم جمهوری اسلامی ایران چیست؟» و ۳ سوال فرعی دیگر، پاسخ مناسب داده است. همچنین قابل ذکر است که محققین پیشین نیز، در بررسی‌های خود به نتایجی در این راستا دست یافته‌اند که در ادامه به پیشنهادات کاربردی، پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی و محدودیت‌های پژوهش پرداخته می‌شود.

پیشنهادات کاربردی

- توسعه و حمایت از دانش بومی که یکی از سازه‌های اصلی الگوی به دست آمده در این پژوهش می‌باشد؛
- بهره‌گیری از استراتژی دولت الکترونیکی به عنوان تم اصلی در الگوی پژوهش که شامل کاربردهای دولت الکترونیکی و توانایی دولت الکترونیک است؛
- تقویت زیرساخت شبکه دولت الکترونیک؛
- تقویت و توسعه زیرساخت‌ها به عنوان یکی از چهار مولفه اصلی خدمات دولت الکترونیک؛
- گسترش دفاتر دولت الکترونیک که در استان‌های مختلف کشور راه‌اندازی شده است؛
- ارائه هر چه بیشتر خدمات مختلف انتظامی و ثبتی که این خود یک گام به جلو در ارائه خدمات به شهروندان الکترونیکی ایران است؛
- اعطای تسهیلات از طریق طرح تکفا به بخش خصوصی در جهت تقویت زیربنای اقتصادی و علمی بخش خصوصی در حوزه فناوری اطلاعات.

پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی

- بررسی تاثیر دانش بومی بر گسترش دولت الکترونیک؛
- طراحی و تبیین مدلی جهت توسعه و گسترش دولت و تجارت الکترونیک؛
- ارائه الگوی گسترش دولت الکترونیک در ایران با رویکرد کاربست عملی؛
- ارائه مدل دولت الکترونیک با بررسی نقش مدیریت دانش در پیشبرد اهداف سند چشم‌انداز ۲۰ ساله؛
- ترسیم و آینده‌نگاری ایران ۱۴۰۴ با بررسی پیامدهای بکارگیری دولت الکترونیک.

محدودیت‌های پژوهش

- فقدان نرم‌افزارهای بومی که می‌تواند چالش‌هایی را در خط‌مشی گذاری در حوزه حکومت الکترونیک ایجاد کند؛
- استراتژی‌ها و خط‌مشی‌های نامناسب برای دولت الکترونیک که می‌توانند به عنوان یک مانع برای سیاست‌گذاری دولت الکترونیک باشند؛
- دولت الکترونیک در ایران با وجود آن که هنوز متولی مستقلی ندارد، اما در بعضی حوزه‌ها فعال است، که این نیز خود یک چالش است؛
- وجود قریب به ۱۰۰۰ سایت دولتی ایران با وجود همه کاستی‌ها و نقص‌هایی که در اطلاع‌رسانی دیجیتالی رسمی در وب وجود دارد، بخشی از روابط عمومی دیجیتالی کشور را به دوش می‌کشند؛
- دولت الکترونیک ما با رویه‌هایی که در کشورهای غربی حاکم است، از عقب ماندگی ساختاری و اجرایی رنج می‌برد که قطعاً عزم ملی و ایجاد طرح جامع در این راستا، می‌تواند در چشم‌انداز بیست ساله کشور، مشکل‌گشای بسیاری از موانع پیش روی باشد.

فهرست منابع

1. Al-Refaie, A., & Ramadna, A. M. (2020). Barriers to E-Government Adoption in Jordanian Organizations from Users' and Employees' Perspectives. In *Open Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications* (pp. 2190-2210). IGI Global.
2. Ameli, S. (2018). E-Government Policy making. *Amir Kabir Publishing*, Tehran.
3. Baxi, C. V., & Ray, R. S. (2012). *Corporate social responsibility*. Vikas Publishing House.
4. Braun, V. & Clarke, V. (2006), Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, Vol. 3, No. 2, Pp. 77-101.
5. Buheji, M. (2018). *Understanding the power of resilience economy: An interdisciplinary perspective to change the world attitude to socio-economic crisis*. Mohamed Buheji.
6. Christopherson, S., Michie, J., & Tyler, P. (2010). Regional resilience: theoretical and empirical perspectives. *Cambridge journal of regions, economy and society*, 3(1), 3-10.
7. Cooper, R. B., & Zmud, R. W. (1990). Information technology implementation research: a technological diffusion approach. *Management science*, 36(2), 123-139.
8. Davari, A. & Rezazadeh A. (2013). *Structural Equation Modeling with PLS Software*. Second Edition, Tehran: Iranian Student Book Agency.

9. Golipour, R. & Tawfiqi Rokhi, Gh. (2006). Investigating the barriers to establishing E-government in Iran by focusing on obstacles related to monetary and financial exchanges through the banking network in the country. *Executive Management Research*, 9 (2).
10. Heeks, R. (2006). *Implementing and managing eGovernment: an international text*. Sage.
11. Ho, A. T. K., & Ni, A. Y. (2004). Explaining the adoption of e-government features: A case study of Iowa County treasurers' offices. *The American Review of Public Administration*, 34(2), 164-180.
12. Ho, A. T. K., & Ni, A. Y. (2004). Explaining the adoption of e-government features: A case study of Iowa County treasurers' offices. *The American Review of Public Administration*, 34(2), 164-180.
13. Holloway, I., & Todres, L. (2003). The status of method: flexibility, consistency and coherence. *Qualitative research*, 3(3), 345-357.
14. Hosseinpour, D. & Mohammadi Siahboomi H. (2016). General policies of resistance economy to free from crisis. *Quarterly Journal of Financial and Economic policies*, 4(16), Winter 2016, 30,121-150.
15. Kalsi, N. S., & Kiran, R. (2013). E-governance success factors: An analysis of e-governance initiatives of ten major states of India. *International Journal of Public Sector Management*.
16. Kamolov, S., & Konstantinova, A. (2017). E-government: way of modernization and efficiency enhancement of public governance. *Право и управление. XXI век*, (1), 13-21.
17. Martin R, Sunley P, Gardiner B & Tyler P. (2013). Resilience and local economic growth paths, presentation for the Cambridge.
18. Martin, A., & Orgogozo, V. (2013). The loci of repeated evolution: A catalog of genetic hotspots of phenotypic variation. *Evolution*, 67(5), 1235-1250.
19. Meiyanti, R., Utomo, B., Sensuse, D. I., & Wahyuni, R. (2018, August). E-government challenges in developing countries: A literature review. In *2018 6th International Conference on Cyber and IT Service Management (CITSM)* (pp. 1-6). IEEE.
20. Melin, U., & Axelsson, K. (2009). Managing e-service development—comparing two e-government case studies. *Transforming Government: People, Process and Policy*.
21. Melin, U., & Wihlborg, E. (2018). Balanced and integrated e-government implementation—exploring the crossroad of public policy-making and information systems project management processes. *Transforming Government: People, Process and Policy*.
22. Mohammadi Siahboomi, H. (2016). Relationship between jihadi Management and Resistance Economy Strategies. Master's thesis, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University (RA), Tehran, Iran.
23. Mohammadi Siahboomi, H., Salehi, F., & Ghorbani Paji, A. (2017). Realization of Resistance Economy Using Jihad Management Strategy (Case study: Social Security Organization of Isfahan Province), *Journal of Economic Research and Policy*, 25(83), 85-113.
24. Mphidi, H. (2008). Digital divide and e-governance in South Africa. *Research, Innovation and Partnerships*.
25. Mungai, A. N. (2017). E-government strategy implementation and performance of the public sector in Kenya. *International Academic Journal of Human Resource and Business Administration*, 2(3), 301-38.
26. Nasr Esfahani, M., Shahsavari, Q., & Hadipaykani, M. (2014). E-governance, Challenges of Democracy. *World challenges*, 3 (2), 127-154.

27. Navarra, D., & Comford, T. (2003). A policy making view of e-government innovations in public governance. *AMCIS 2003 Proceedings*, 103.
28. Norouzi, S., Ahmadi, R., & Pashapour, S. (2020). The cytotoxic effects of Tolmetin on evaluation of Bax and Bcl2 genes expression level in cervical cancer cells (Hela). *KAUMS Journal (FEYZ)*, 24(1), 31-37.
29. Odedra-Straub, M. (2003). E-Commerce and Development: Whose development?. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries*, 11(1), 1-5.
30. Osah, J., & Pade-Khene, C. (2020). E-government strategy formulation in resource-constrained local government in South Africa. *Journal of Information Technology & Politics*, 1-26.
31. Ovan, A. (2015). Emotional Intelligence Series – Resilience, Harvard Business Review, January.
32. Ranganath, N. S., Raju, T. K., & Rao, P. T. (2011). E-governance and ICTs: challenging initiatives in India. *Asia Pacific Journal of Research in Business Management*, 2(6), 231-239.
33. Reeves, D. B., & Allison, E. (2010). *Renewal coaching workbook*. John Wiley & Sons.
34. Rezaei Davani, M. & Rezaei, M. (2014). Resistance Economy and Saving Public Spending (Section 16 of the resistance economy communication policies). *Islamic Economics and Banking Quarterly*, 6, 16-135.
35. Schware, R. (Ed.). (2005). *E-development: From excitement to effectiveness*. World Bank Publications.
36. Tari, F., Seyyed Shokri, Kh., & Kaviani, Z. (2013). Resistance Economy and its Components. *Macro politics*, 2, 12-26.
37. Teymoori, V. (2015). Wise Entry into Post-sanction Era. *intelligent industry*, 5, 1-15.

PAP

۱۳ (۱)

صفحه | ۱۴۱